

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1937

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^{ΙΑ} Α. Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
42 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 42
ΑΘΗΝΑΙ

οὐσιαστική, τῆς νέας ἑλληνικῆς ποιήσεως τῶν τελευταίων πενήντα χρόνων, ἀπὸ τὸν Παλαμᾶ ὡς τὸν Τέλλο Ἄγρα καὶ τὸν Σεφέρη. Ἡ κ. Λαμπρίδη, στὴν ἀρχὴ τῆς μικρῆς τῆς μελέτης, μιλεῖ καὶ γιὰ τοὺς τρεῖς «γενάρχες» τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως, τὸν Σολωμό, τὸν Κάλβο καὶ τὸν Βαλαωρίτη, πολὺ σύντομα ὁμῶς, καὶ τὰ ὀνόματα τοῦ Βηλαρά, τοῦ Χριστόπουλου, τοῦ Πολυλά, τοῦ Μαρκοῦ καὶ τοῦ Μαρτζώκη τ' ἀναφέρει ἀπλῶς. Ὅλο τὸ ἐνδιαφέρον τῆς τὸ συγκεντρώνει στὰ τελευταῖα — καθὼς δείχνει καὶ ὁ τίτλος τῆς μελέτης τῆς — πενήντα χρόνια. Γιὰ τὴν ποίησίν μας τῆς περιόδου αὐτῆς, γιὰ τὴ νεοελληνικὴ γενικὰ ποίηση, ἡ κ. Λαμπρίδη γράφει ὅτι βρισκόμεθα σ' ἓνα ἐπίπεδο ἀσύγκριτα ἀνώτερο ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπου βρισκόμεθα οἱ ἄλλες ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς μας ζωῆς, καὶ ὅτι χωρὶς καμμιά ἀμφιβολία θὰ ἀναγνωρίζοταν ἰσοβάθμη μὲ τὰ πνευματικὰ δημιουργήματα τῶν πιὸ προχωρημένων τόπων τῆς δυτικῆς; Εὐρώπης, ἂν ἡ γλῶσσα μας εἶχε μεγαλύτερη διάδοση καὶ ἂν δὲν παρουσίαζε δυσκολίες ἀνυπερβλήτες σχεδὸν γιὰ τοὺς ξένους. Οἱ δυσκολίες αὐτὲς παρουσιάζονται στὴν ἐκμάθηση τῆς νέας ἑλληνικῆς καὶ ἀκόμα περισσότερο στὴν μετάφραση τῶν νεοελλήνων ποιητῶν. Ἀπὸ τίς μεταφράσεις πού ἐγίναν εἴτε ξεχωριστῶν ἔργων ποιητῶν, εἴτε ποιημάτων διαφόρων ποιητῶν σὲ ἀνθολογίες, ξέρουμε πόσο λίγες, ἐλάχιστες, εἶναι οἱ ἀληθινὰ ἐπιτυχημένες μεταφράσεις. Καὶ πραγματικά, πῶς νὰ μεταφραστοῦν ὁ Σολωμός, ὁ Κάλβος, ὁ Παλαμᾶς σὲ ὅ,τι βαθύτερα λυρικό ἔχει (ἐννοῶ ὄχι ἀφηγηματικό), ὁ Καβάφης, ὁ Σικελιανός, ὁ Βλαστός, ὁ Μαλακάσης, ὁ Γρουπάρης, ὁ Χατζόπουλος (ἰδίως τῶν «Βραδυνῶν Θρούλων») καὶ τόσοι καὶ τόσοι ἄλλοι; Στὸ πεζὸ βέβαια μποροῦν νὰ μεταφραστοῦν, — ἔτσι ἔχει μεταφράσει πολλὰ ποιήματα καὶ ἡ κ. Λαμπρίδη, — μὰ ὅλοι ξέρουμε τί χάνει ἡ ποίηση, καὶ ἰδίως ἡ νεώτερη, ὅταν μεταφράζεται πεζά.

Ὅπωςδήποτε, μελέτες σὰν τῆς κ. Λαμπρίδη, ἂν δὲν μποροῦν νὰ κάμουν τοὺς ξένους νὰ γευτοῦν τὴν ἴδια τὴν ποίησίν μας, — αὐτὸ θὰ μείνει, τὸ φοβοῦμαι, μιὰ χαρὰ ἀποκλειστικὰ δική μας, — τοὺς βοηθοῦν, ὡστόσο, στὸ νὰ πάρουν μιὰ ἰδέα τοῦ πλούτου, τῆς πορείας τῆς στὰ τελευταῖα πενήντα χρόνια, τῶν μορφῶν πού παρουσίασε. Καὶ ἀλήθεια, ἀκόμα καὶ σὲ μιὰ γρήγορη καὶ συνοπτικὴ εἰκόνα, βλέπει κανεὶς τί πλούσια εἶναι ἡ νεοελληνικὴ ποίηση. Ἡ κ. Λαμπρίδη, στὸ μικρὸ χωρὸ πού διαθέτει, κάνει ὅ,τι μπορεῖ γιὰ νὰ δείξη αὐτὸ τὸν πλοῦτο, μένοντας σ' ἓνα μέσον ὄρο ἀλήθειας, χωρὶς νὰ πέφτῃ σὲ ἀνακρίβειες καὶ ὑπερβολές. Ἐτσι κατορθώνει καὶ χαρακτηρίζει σωστά, μολονότι περιληπτικά, ὅλους σχεδὸν τοὺς ποιητὰς γιὰ τοὺς ὁποίους μιλεῖ: τὸν Παλαμᾶ, τὸν Μαλακάση, τὸν Καβάφη, τὸν Σικελιανό, τὸν Καρυωτάκη. Φυσικά, στὴ μελέτῃ τῆς λησμονεῖ μερικὸς — τὸν Προβελέγγιο λ.χ., πού μολονότι λίγο μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν Παλαμᾶ καὶ τὸν Δροσίνη, τὸ μεγαλύτερο ὡστόσο μέρος τοῦ ἔργου του τὸ δημοσίεψε τὰ τελευταῖα πενήντα χρόνια — πού δὲ θάπρεπε νὰ τοὺς λη-

σμονήσει, ὅπως καὶ ἀναφέρει μερικὸς ἄλλους πού θάχαν τὴ θέση τους ὄχι σὲ μιὰ τόσο συνοπτικὴ, ἀλλὰ σὲ μιὰ πολὺ πιὸ ἀναλυτικὴ μελέτη. Στὸ σύνολο ὁμῶς ἡ μελέτη τῆς φανεροῦναι γνώση τῶν ποιητικῶν μας πραγμάτων, μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ ἓνα ξένο γιὰ μιὰ πρώτη μύηση στὴ ποίησίν μας, κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ, εἴτε γιὰ ποιητὴ μιλεῖ, εἴτε γιὰ τὴ νεοελληνικὴ ποίηση γενικὰ, πάλλεται ἀπὸ ἓναν ἀληθινὰ θερμὸ τόνο. Μοῦ ἀρέσει ἔξαφνα, καὶ δὲν τὸ βρίσκω καθόλου ὑπερβολικό, αὐτὸ πού γράφει ἡ κ. Λαμπρίδη, γιὰ τὴν ἐξαιρετικὴ ἀνθήση τῆς ποιήσεώς μας, ὅτι εἶναι τέτοια «πὺ καμμιά χώρα ἴσης ἐκτάσεως, κανένας λαὸς πού κατάκτησε τόσο ἀργὰ τὴν ἐλευθερία του καὶ πέρασε ἀπὸ τόσο σκληρὲς περιπέτειες, δὲ θὰ μπορούσε νὰ καυχηθῆ πῶς ἐδημιούργησε ποίηση ἰσάξια». Καὶ μοῦ ἀρέσει ἡ περηφάνη αὐτὴ βεβαίωση, γιὰτὶ εἶναι καιρὸς, νομίζω, ν' ἀρχίσουμε κ' ἐμεῖς νὰ ὑπερηφανευόμαστε, μὲ σοβαρότητα καὶ ἀξιολογία, γιὰ ὅ,τι πραγματικὰ ἀξιόλογο ἔχουμε.

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Γ. Κ. Κατσιμπαλῆ: «Κώστας Κρυστάλλης. (Κρίσεις καὶ Πληροφορίες. — Βιβλιογραφία)».

Μιὰ ἀκόμα πολὺτιμη βιβλιογραφικὴ ἐργασία, ὕστερ' ἀπὸ τίς τρεῖς ἄλλες του (γιὰ τὸν Παλαμᾶ, τὸν Καβάφη, τὸν Παπαδιαμάντη) μᾶς προσφέρει ὁ κ. Γ. Κατσιμπαλῆς: τὴ βιβλιογραφία τοῦ Κώστα Κρυστάλλη. Εἶναι κ' αὐτὴ καμωμένη μὲ μέθοδο κ' εὐσυνειδησία, μὲ ζήλο, — μ' ἀγάπη καλλιτέχνη γιὰ ποιητὴ, — καί, ἐκτὸς ἀπὸ τίς τόσο χαρακτηριστικὲς κρίσεις καὶ πληροφορίες γιὰ τὸ ἔργο τοῦ τραγουδιστῆ «τοῦ Κωριοῦ καὶ τῆς Στάνης», μὲ τίς ὁποῖες συνοδεύεται, φέρνει πρώτη φορὰ στὸ φῶς καὶ ἓνα μεγάλο, ἀγνωστο ὡς τώρα, μέρος τῆς ἐργασίας του, λογοτεχνικὸ καὶ λαογραφικὸ, γιὰτὶ ὁ Κρυστάλλης δὲν ἦταν μόνο λογοτέχνης, μὰ, καθὼς σημειώνει ὁ κ. Κατσιμπαλῆς, καὶ ἓνας ἀφοσιωμένος μελετητὴς τῆς λαογραφίας, τῆς τοπογραφίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἰδιαίτερῆς του πατρίδας, τόσο ἀφοσιωμένος, ὥστε, «ἂν οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς τοῦ εἶχανε ἐπιτρέψει νὰ ὀλοκληρώσει τίς ἐρευνές του καὶ νὰ τίς παρουσιάσει ἐπεξεργασμένες σὲ βιβλίον, καὶ μάλιστα πλουτισμένες μὲ εἰκόνες, φωτογραφίες, σχεδιαγράμματα κλπ., ὅπως λαχταροῦσε, θὰ μᾶς εἶχε χαρίσει — ἐδῶ καὶ σαράντα χρόνια — ἐργασίες ἀνάλογες μὲ ὅσες μᾶς προσφέρουνε τελευταῖα ἡ κυρία Ἀγγελικὴ Χατζιμιγάλη καὶ ὁ κ. Δ. Λουκόπουλος». Στὸ «Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικόν» τοῦ Μπάρτ καὶ πολὺ περισσότερο ἐδῶ κ' ἐκεῖ, σὲ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες, βρισκόταν καταχωρημένη ὅλη αὐτὴ ἡ ἱστορικὸ λαογραφικὴ ἐργασία, ἡ «ἀγνωστὴ πτυχὴ τῆς πνευματικῆς δράσεως» τοῦ Κρυστάλλη. Ὁ κ. Κατσιμπαλῆς ἐπῆγε καὶ τὴν ἐζήτησε, μὲ τὴν ἀκούραστη ὑπομονή, μὲ τὸ πάθος τῆς ἐρευνας πού τὸν χαρακτηρίζει, σὲ σκονισμένους τόμους περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων, τὴν ἐξεθάψε καὶ μᾶς τὴν παρουσιάζει καθαρὰ, μεθοδικὰ καταταγμένη, στὸ βιβλιαράκι του. Καὶ συγχαίρω

μᾶς ἔδωσε τὴ βιβλιογραφία ἐνὸς μεγάλου ἄγνωστου μέρους καὶ τῆς πιὸ πολυτιμῆς ἐργασίας τοῦ ἠπειρώτη ποιητῆ, τῆς λογοτεχνικῆς, ἀνέκδοτα ποιήματα καὶ προπάντων πεζογραφήματα «πὸ ὑπερδιπλασιάζουν τὸ γνωστὸ πεζογραφικὸ του ἔργο». Τέλος, ὁ κ. Κατσιμπάλης δημοσιεύει στὸ βιβλιαράκι του καὶ ὅτι ἀκόμα σχετικὸ μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Κρυστάλλη βρῆκε δημοσιευμένο ὡς σήμερα, «Θὰ ὑπάρχουν, βέβαια, σημειῶναι στὸν πρόλογό του, καὶ ἄλλα ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Κρυστάλλη, καθὼς καὶ ἄλλα δημοσιεύματα γι' αὐτόν, πού δε ἔχοντο ἐγὼ ν' ἀνακαλύψω (οἱ βιβλιογραφικὲς ἔρευνες στὴν Ἑλλάδα, μὲ τὰ ἀπάνεστα ἐμπόδια καὶ τὶς δυσκολίες πού παρουσιάζουν, θὰ εἶναι ἀδύνατο ποτὲ νὰ εἶναι πέρα ὡς πέρα ἐξαντλητικὲς), πιστεύω, ὥστόσο, πὼς οἱ παραλείψεις μου εἶναι ἐλάχιστες καὶ χωρὶς μεγάλη σημασία.»

Ἀληθινὰ χαρακτηριστικά, μὲ πολλὴ γνώση διαλεγμένα, εἶναι τὰ ἄρθρα καὶ τὰ σημειώματα γιὰ τὸν Κρυστάλλη πού τὰ ξανατυπώνει ὁ κ. Κατσιμπάλης στὴν ἀρχὴ τοῦ βιβλίου του. Μᾶς δείχνουν πὼς μερικοὶ ἀπὸ τοὺς πιὸ σημαντικοὺς λογοτέχνες, σύγχρονους τοῦ Κρυστάλλη, δέχτηκαν τὸ ἔργο του, πὼς μίλησαν γι' αὐτὸ ὁ Μητσάκης, ὁ Ξενόπουλος, ὁ Νιρβάνας, ὁ Χατζόπουλος. Τὴν ἀξία τοῦ ἔργου του — ἔμμετρον καὶ πεζοῦ — ὄλοι τὴν ἀναγνωρίζουν, ὅπως καὶ ὄλων οἱ χαρακτηρισμοὶ συμφωνοῦνε στὸ βάθος: ὁ Κώστας Κρυστάλλης εἶναι ἓνας βουκολικὸς ποιητῆς, πού ξεκινώντας ἀπὸ τὸ δημοτικὸ τραγούδι, τὴν παράδοση τῆ λαϊκῆ καὶ τὸ λαϊκὸ παραμῦθι, κατῳρθώσε νὰ φτάσῃ, ἔμπνεόμενος ἀπὸ τὴ φύση τὴν ἑλληνικὴ καὶ τὴ ζωὴ τὴν ἑλληνικὴ, — τὴν πιὸ γνήσια, τὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ, — τρέφοντας, δηλαδὴ, τὴν ποιησὶ τοῦ μὲ ὅ,τι πιὸ ἀτομικὸ εἶχε (τὶς ἀναμνήσεις του, τὸν καιρὸ του, τὸ πάθος γιὰ τὴ λήπτερον βουνίσια ζωὴ), στὴν ἀτομικὴ δημιουργία, σὲ μιὰ, καθὼς γράφει ὁ Κ. Χατζόπουλος, «ποιητικὴ παράσταση ἐνὸς κόσμου ὁμοίου μὲ τὸν κόσμον τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ (τοῦ δημοτικοῦ), μιὰ παραπέρα ποιητικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἴδιου κόσμου ἀπάνω στὸ σκοπὸ τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ». Ἔτσι, ἀπάνω-κάτω, βλέπουμε καὶ ἐμεῖς σήμερα τὸ ἔργο τοῦ Κρυστάλλη, μὴ ξεχνώντας αὐτὸ πού σημειώνει πάλιν ὁ Χατζόπουλος, ὅτι: «μεγαλύτερος, πλατύτερος, βαθύτερος θὰ εἶτανε κάπως δύσκολο νὰ εἶναι ὁ κόσμος ἐνὸς νέου ἠπειρώτη τὸν καιρὸ τοῦ τραγουδιστῆ τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης, πού κοντὰ στᾶλλα (*) κόπηκε τὸ ἔργο του μόλις σχεδὸν ἄρχιζε».

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Μελ. Α. Μπεναρδῆ: «Μεγαρεῖς καὶ Δερβενοχωρεῖται».

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν κατὰ Μάϊον τοῦ 1936 ἀπένευμεν ἔπαινον πρὸς τὸν κ. Μελ. Α. Μπεναρδῆν, καθηγητὴν ἐν τῷ γυμνασίῳ τῶν Μεγάρων, διὰ τὸ ἔργον του «Μεγαρεῖς καὶ Δερβενοχωρεῖται» (1), τὸ ὑποβληθὲν εἰς αὐτὴν διὰ τὸ Μακρυ-

γιάννειον βραβεῖον (2), τὸ ὁποῖον ἔχει, ὡς γνωστόν, προκηρυχθῆ «πρὸς βράβεισιν τοῦ καλύτερου ἱστορικοῦ ἔργου τοῦ ἀναφερομένου εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1912 ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ ἰδίως τὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἀντλουμένου δὲ ἐκ τῶν πηγῶν μετὰ τῆς δεούσης μνείας αὐτῶν» (3), ἐγνωστοποίησε δὲ τὸν ἔπαινον πρὸς τὸν εἰρημένον δι' ἐγγράφου τῆς ἔχοντος οὕτω: «Ἀκαδημία Ἀθηνῶν. Ἀριθ. Πρωτ. 7842. Ἐν Ἀθήναις τῇ 14 Μαΐου 1936. Πρὸς τὸν κ. Μελέτιον Μπεναρδῆν, καθηγητὴν, εἰς Μεγάρα. Ἀξιότιμε Κύριε, ἀσμένως ἀγγέλλομεν ὑμῖν ὅτι ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν κατὰ τὴν σημερινὴν αὐτῆς συνεδρίαν ἔγνω ν' ἀπονείμῃ ὑμῖν ἔπαινον διὰ τὸ ὑμέτερον ἔργον «Μεγαρεῖς καὶ Δερβενοχωρεῖται». Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς, ὁ πρόεδρος Θ. Βορέας, ὁ γραμματεὺς Γ. Π. Οἰκονόμος» (πρβλ. καὶ «Μεγαρεῖς καὶ Δερβενοχωρεῖται», σελ. δ').

Τὸ βιβλίον τοῦτο σύγκειται ἐκ 270 ἀραιωτωμένων σελίδων, ἐξ ὧν μόνον αἱ 86 ἀποτελοῦσιν ἐξιστόρησιν τῶν ἀπὸ τοῦ Μητρομάρα καὶ ἐφεξῆς γεγονότων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τοῦ προλόγου, ἐπιλόγου, φωτογραφικῶν πανομοιότυπων κ.τ.κ. Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν, αἱ 90 περιέχουσι σποράδην 114 διάφορα δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ περιεχομένου ἀνέκδοτα ἔγγραφα, σημειώματα καὶ ἐπιστολάς, ἐξ' ὧν ὀλίγα προεπαναστατικά, τὰ δὲ λοιπὰ ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1855, ἄλλαι δὲ 10 σελίδες σχόλια ἐπὶ τῶν ἐγγράφων τούτων προσέτι 14 σελίδες περιλαμβάνουσιν ἔγγραφα γνωστὰ τῶν πρώτων μηνῶν τῆς Ἐπαναστάσεως, ἄλλαι 50 ἀντιγραφὴν καὶ συρραφὴν ἀποσπασμάτων διαφόρων ἱστορικῶν, καὶ τέλος 20 προφορικῶν λόγων, τοῦτέστιν διαφόρους ἀναμνήσεις Μεγαρέων πρεσβυτῶν. Ταῦτα δὲ πάντα διατεταγμένα κατὰ τρόπον δεικνύοντα ἑλλειψιν συγγραφικῆς ἀντιλήψεως, ἐνῶ ἡ πολλῶν ἐκ τούτων φορτικὴ ἐπανάληψις δηλοῖ πρόθεσιν ἀυξήσεως τῶν σελίδων τοῦ βιβλίου.

Καὶ εἰς μὲν τὴν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἔκθεσιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων παρατηρεῖται πτωχεῖα εἰς τὰς εἰδήσεις καὶ ἄσχετα πρὸς τὴν ἱστορίαν, ἐκ δὲ τῶν ἀνεκδότων ἐγγράφων, διὰ τὴν συλλογὴν καὶ διάσωσιν τῶν ὁποίων ὀφείλονται τῷ ὄντι πρὸς τὸν συλλέκτην συγχαρητήρια, τὰ ὑπ' ἀριθ. 1-16 κατ' οὐδὲν σχεδὸν συμβάλλουν εἰς διαφώτισιν τῆς μεγαρικῆς ἱστορίας, ἄλλαι δὲ 25 περίπου καὶ ἂν ἠφάνιζεν ὁ χρόνος δὲν θὰ ἐξημίουν αὐτὴν. Καὶ ἐκ τοῦ προφορικοῦ λόγου προσέτι, τοῦ ἀποτελέσαντος ἴδιον κεφάλαιον (σελ. 240-259), ἐλάχιστα εἶνε τὰ ἐνδιαφέροντα τὴν ἱστορίαν δυνάμενα νὰ περιληφθῶσι μόνον εἰς 2-3 σελίδας. Ἀντὶ δὲ νὸ δημοσιεύσῃ τὰ πλεῖστα τούτων ξηρῶς, ὅπερ ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἰδιαιτέρως,

(1) Ἡ «Ψήγματα Μεγαρικῶν Β'». Ἀποτελεῖ δηλαδὴ τοῦτο τὸ δεύτερον τεῦχος τῶν «Ψηγμάτων Μεγαρικῶν».

(2) Βραβεῖον 10.000 δραχ. Κίτσου Μακρυγιάννη. Διὰ τοῦτο εἶχον ὑποβληθῆ ἑπτὰ ἔργα, ἐξ ὧν οὐδὲν μὲν ἐβραβεύθη, ἔτυχον δ' ἐπαινοῦ δύο: τὸ τοῦ κ. Μ. Μπεναρδῆ καὶ τινος ἄλλου.

(3) Πρβλ. «Προκήρυξιν βραβείων τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν» σελ. 15. Ἔτος 1937.

*] Αὐτὸ ἰδίως.